

Posudek vedoucího diplomové práce

Bc. Predraga Dukiće

Damnatio memoriae – památníky 2. světové války v Chorvatsku

Antropologická studia

FHS UK

Vypracoval: Yasar Abu Ghosh, Ph.D.

25. 1. 2024

Predrag Dukić si zvolil téma diplomové práce v rámci kurzu o Politikách paměti. Během diskusí o vertikálních památnících, které spoutávají událost a místo do zkamenělé verze minulosti, se ukázalo, že v Chorvatsku je přesně tato povaha a potíží s památníky 2. světové války dlouhodobě součástí střetů o současnost. Tématem jeho zkoumání se proto stalo bourání památníků protifašistického odboje a odpor proti němu jako součást vyrovnávání se s jinou pamětí, a to pamětí válek v bývalé Jugoslávii na začátku 90. let a politických změn, které tyto války nastolily.

V úvodní kapitole autor představuje jakési teoretické zázemí svého uvažování o paměti a památnících. Nejde přímo o teorie využití ve vlastní analýze, spíše o předestření tématu paměti a vzpomínání jako relevantních fenoménů pro antropologii. O tom samozřejmě nemusel nikoho přesvědčovat, kapitola tak působí spíše jako přehled základních textů k tématu, která v diplomové práci může nebo nemusí být. Odkaz na římské „zatracení paměti“ jako institucionalizovaný způsob odstranění piety a úcty vůči bývalým císařům, které se dostalo i do názvu diplomové práce, je zajímavý a minimálně ze sémantického hlediska vystihuje paralelu, kterou autor naznačuje. Nicméně aby to nebyla jen rétorická figura, ale i konceptuální převzetí, chybí v práci širší rozpracování, které by ukázalo i zásadnější analogie.

Následující 2. kapitola začíná historickým přehledem vývoje v oblasti bývalé Jugoslávie v průběhu 20. století do vypuknutí tzv. válek v bývalé Jugoslávii na začátku 90. let. Na první pohled může působit takový stručný dějinný přehled redundantně, zpětně ovšem musím uznat, že mě upozornil na klíčové předěly, které jsou důležité pro pochopení temporality dějů spojených s odstraňováním památníků a bojů proti tomuto odstraňování. Je to ona časovo-geografická smyčka, která celý fenomén vytváří: přelévání států a populací v rámci vznikajících a zanikajících státních celků na části území současného Chorvatska.

V pojetí památníků jako komunikačních artefaktů s proměnlivým sémantickým obsahem se autor zpočátku opírá o rozlišení památníků a pomníku podle J. Younga. Památníky ho zajímají jako „bezenné kameny v krajině“, které v rámci národních mýtů „nasávají jeho národní duši“ (s. 21). Jako mnohem důležitější se ale ukáže příklon ke Connertonově interpretaci komemorace jako rituálního re-enactment sociální paměti. To autor demonstruje na patchovité pospojovaných popisech několika komemorací a památníků, kterým byl v rámci svého výzkumu v Chorvatsku přítomen. Jádrem práce pak tvoří analýza rozhovorů s veřejnými účastníky střetů o význam různých památníků a paměťových míst protifašistického odboje.

Autor analyzuje příčiny a záměry v proměnách historických narativů z perspektivy zastánců a odpůrců překlasifikování nebo přeindexování této paměti.

Autor se v textu místy neubrání i deklaratorním tvrzením, které by z antropologického hlediska spíše volal po dalším zkoumání a rozvíjení. Na s. 21 se objevuje, že „odstraňování a ničení těchto pomníků symbolizuje konec idejí Jugoslávie, její základních hodnot a pospolitosti národů, které tam žily.“ Nicméně v závěrečné kapitole ozřejmuje, jak mu samotný proces zkoumání a zejména pak psaní napomohl se propracovat k odlišnému nahlížení fenoménu paměti, než by napovídala úvodní rozbor klasiků v úvodu práce. Koncepce „multidirectional memory“ Michaela Rothberga tak podle autora mnohem lépe zachycuje skutečnost, že památníky tak, jak se ukázaly autorovi, nejsou „nositelé paměti“, ale nositelé širších společenských střetů o směřování společnosti, ve kterých se představy jednotlivých skupin a aktérů nevyklučují, ale často překrývají, kombinují a vůbec vstupují do nepředvídatelných konstelací.

Diplomová práce Predraga Dukiće je z toho hlediska velmi poctivým záznamem o potýkání se se zkoumanou problematikou. Autor se v průběhu svého bádání seznámil s relevantní literaturou, kterou v práci využívá a interpretuje. Empirická složka sice není tak rozsáhlá, to ale odpovídá skutečnosti, že výzkum byl ovlivněn obdobím s omezenými možnostmi pohybu, cestování a setkávání v letech 2020-21. Neměl jsem možnost text práce číst před odevzdáním a zřejmě bych navrhl autorovi, aby v textu více zdůraznil implicitní konstrukci textu, i tak pokládám předloženou diplomovou práci za zdařilou a navrhuji jí hodnotit známkou **velmi dobře**.

Yasar Abu Ghosh